

שאלה: האם מותר לנשים הרות לאכול לפי שיעורים ביום צום כיפור?

תשובה: אחד מגדולי הפוסקים בדור אחרון היה הרב ישראל יעקב פישר, ראב"ד של העדה החרדית, ואלפים סמכו על הוראותיו. עדות לגדולתו בתורה, להיקף ידיעותיו ועומק עינו, ימצא כל אדם בעשרה כרכים של שו"ת אבן ישראל (הנמצאים ב"אוצר החכמה") ובמאות הערותיו השונות ל"משנה ברורה" (במהדורה ההיא). והוא הורה (אבן ישראל, ח"ז עמ' פב) שמוטלת חובה על כל אשה שבהריון שתאכל לפי חצאי-שיעורים ביום כיפור [=עד 40 גרם מים ו-30 גרם מזון, כל עשר דקות], כדי שלא תפיל העובר (והרמב"ן פסק כי חיי עובר נדון כפיקוח נפש). אמנם הגמרא אוסרת על נשים הרות לאכול ולשתות בצום כיפור, וכן רמב"ם ושו"ע. ומדוע נטה הרב להקל? אלא הוא מוסר כי שמע על עשרות מקרים של הפלה, אחרי הצום. הרב יעקב יוסף (בנו של הרב עובדיה יוסף) כותב כי בזמנו מנהל בית חולים "שערי צדק" אמר להרב פישר כי ביום כיפור וט' באב יש ריבוי גדול של הפלות, יותר מכל יום רגיל.

בעקבות דברים אלו פניתי לדר. אייל שיינר, סגן מנהל של בית חולים סירוקה, שם ערכו סטטיסטיקה בנידון לאורך תקופה של 23 שנים, לערוך השוואה בין מקרי ההפלות מה בין נשים בדוויות לבין נשים יהודיות, בלידות יום הכיפורים. לפי מידע שפרסמו בדיווח מדעי, מתוך כלל הלידות 6.3% היה לידות מוקדמות, ואצל היהודיות יותר מאשר הבדוויות. והנשים היהודיות היו בסיכון גבוה פי שניים מהלידות המוקדמות בשארי מי השנה.

רופאים מומחים העידו כי בלידה מוקדמת [יותר מדאי] יש חשש מוגבר לפיגור שכלי, לקשיים בראייה ושמיעה ועוד. וזה פרט למקרי מוות של העובר. הסטטיסטיקה שערכו רופאי בי"ח סירוקה לא לקחו בחשבון ההפלות שאירעו יום או יומיים אחרי יום כיפור, כאשר האשה ההרה לא שמה לב להפסקת הדופק, וחוסר תנועת העובר וכדומה. ועד שהגיעה לבי"ח למעקב, חלפו יום או יומיים.

נכון שגדולי הדור חלקו על הרב פישר, ביניהם הרב עובדיה יוסף, הרב שלמה אוירבך, והרב ולדנברג ועוד. כי הם דבקו בפסק הגמרא והשו"ע. אבל הם לא ידעו מהסטטיסטיקה הנ"ל, כי כל פוסק בדורו יודע רק מה שיש בסביבה הקרובה אליו, שם צמו עשרות או מאות יהודיות, וההפלות היו מעט במספר. אבל היום שידענו מהסטטיסטיקה, מה שהרבנים המכובדים ביותר הנ"ל לא ידעו, נשתנה הקריטריון. אם נכפיל המידע שקבלנו מבי"ח בבאר שבע, מול עוד בתי חולים בארץ (תל אביב, ירושלים, חיפה וכו') ומלידות מוקדמות של יהודיות בכל תפוצות העולם (ארה"ב ואירופה) נגיע למספר של מאות הפלות, ה' ירחם. ועל כל נפש בודדת צריכים לחוס!

מאמר ארוך בנושא זה פרסמתי ב"תחומין", כרך לז, עמ' 71-81. ושם הבאתי דברי רבנים אחרים שפסקו בדומה להרב פישר, במקרים שהאשה מרגישה חולשה קשה וחוששת פן תפיל. ושם הבאתי פוסקים גדולים הסבורים כי אכילת חצי שיעור, כאשר בדעת האוכל דוקא לא לצרפו לאכילת הבאות, היא "רק" איסור דרבנן. וצמצמתי ההיתר הגורף של הרב פישר, שבאתי להתיר רק לאותן נשים החוששות מהלידה המוקדמת, וידוע כי מצוקת הנפש היא גורם גדול לסיכון, שמפני זה התירו גם להסיע אותה לבית חולים בשבת.

בכתב-עת "המעין" (תשרי, תשע"ח, עמ' 43-48) פורסם מאמר מרב ת"ח שפקפק במסקנות של בי"ח סירוקה. ושם (עמ' 48-50) השבתי בטענות נוספות מדוע יש להמשיך ולהסתמך על היתרו של הרב פישר.

"חמירא סכנתא מאיסורא" (חולין י ע"א). והרב שלום אלישיב, בנושא אחר פסק כי כאשר רופא חילוני, אע"פ שאינו צם ביום כפור, מודיע לאשה הרה שעליה לאכול, עליה לציית לו כי יש לחשוש תמיד להפלה, ויש להחמיר ולאכול.